

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№6

2025
IYUN

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr,
344 sahifa, iyun, 2025-yil.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi

- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Ways to Strengthen the Economy of Karakalpakstan	12
Isakov Janabay Yakypbayevich	
Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xavf-xatarlarini iqtisodiy baholash.....	18
Raxmatova M.G., Saidjonova Z.B	
Strategy For Attracting Investments By Expanding the Participation of Joint-Stock Companies in the Securities Market	23
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna, Kutlymurat Zhalgasovich Aytmuratov, Raushan Nurlybay qizi Umirzakova	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlari: mavjud holat va takomillashtirish yo'llari	29
D.E.Qarshiev	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston	35
Islomova Dilrabo Salomovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xodimlarning mehnat samaradorligini oshirishda rahbarlarning roli	40
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li, Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'gli, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Madraimov Xabibulla Madaminovich	
Обзор по теме Современные системы управлением возбуждение синхронных машин и перспективы их развития	47
Алиев Абдор Мураткулович	
The Mechanism for Applying Tax Benefits and Preferences in Tax Administration	52
Dilorom Mutalova	
Innovatsiyalarning ahamiyati va ularning iqtisodiy samaradorligining o'zbekiston qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashdagi roli	57
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Bino va inshootlarni zilzilabardoshligiga oid nazariyalar.....	62
Jalilov Ahmadbek Ikromjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini konseptual asoslari va shartlari asoslari xususida	66
Abdusherzov Abdullo Baxtiyorovich	
The Analysis of the Psychophysiological Condition of Children With Mental Disorders and the Creation of Comfort Through Designed Clothing	73
Asatilaeva Lola Muratjon qizi, Muminova Umida Tokhtasinovna	
Analysis Types of Waterproof Fabrics and Their Physical and Mechanical Properties	80
Pulatova Laziza Bakhodirovna, Kasimova Aziza Bakhodirovna	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	85
Umarkulov Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Suv resurslarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalar:qishloq xo'jaligi uchun iims modelini ishlab chiqish.....	89
Fazilat Egamberganova Shuhratovna	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish	93
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
Qurilish sanoati korxonalari boshqarishning iqtisodiy mexanizmlari	98
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
Mahalliy budjetlar ijrosi to'g'risidagi hisobotlar va ularning axborot imkoniyatlarini oshirish masalalari	104
Abdulaziz Norquchqorov Ziyadullayevich	
Sirdaryo viloyatida investitsion faollikni oshirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi	110
Mamatqulova Muxlisa Komiljon qizi	

Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	115
Umarkulov, Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini ta'minlashning gnoseologik asoslari xususida	118
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
Nodavlat oliy ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil etishning tashkiliy-huquqiy jihatlari	125
Yaqubova Nodira Olim qizi	
O'zbekistonda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozorining rivojlanish imkoniyatlari	130
Nosirova Charos	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishda zamonaviy sifat menejmenti tizimining o'rni	135
Asadullina Nailya Ramilevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Axoli daromadlarining turmush farovonligiga ta'siri	142
Berdibekov A.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda ta'lim xizmati sifatini oshirishni ekonometrik modellashtirish usullari	148
Axmedova Barno Abdiyevna	
Jahon mamlakatlarida chakana savdoni boshqarishning o'ziga xosligi va unda strategik menejment tizimi	151
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
Kichik tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari	156
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
Geologiya korxonalarining investitsion samaradorligini oshirish yo'llari	163
O'tamurodova Surayyo SHokirjon qizi	
Temir yo'l transportini rivojlantirishdagi xorij tajribasi	169
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
Hududlar iqtisodiyoti agrar sektori investitsion faolligining ko'rsatkichlar tizimi va ularning xususiyatlari	174
S.J. Yangiboev	
Hududlarning soliq salohiyatini oshirishdagi mavjud muammolar va ularning yechimlari	181
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
Uzoq muddatli aktivlar auditining tashkiliy va uslubiy jihatlarini takomillashtirish	188
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Применение искусственного интеллекта в оценке кредитных рисков.....	195
Маликов Шохрух Шокирович, Неъматова Фарангиз Санжар кизи, Омонов Санжар Ғанишер ўғли, Гулмуродова Динора Акрам кизи, Камалов Шухрат Камалович	
Tashqi bozorlarda tovarlarning raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy marketingdan foydalanish ...	209
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
Tijorat banklari investitsiya faoliyatida yuzaga keluvchi risklar	215
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda xalqaro savdo shartnomalarining roli.....	219
Xodjayev Jamshid Abduxakimovich	
Servislashgan jamiyatda avtoservis xizmatlarining o'rni va ahamiyatini yoritishga qaratilgan ilmiy yondashuvlar	223
Shaymardanova Dildora Xaydarjon qizi	
Davlat budjetining ijtimoiy sohani rivojlantirishdagi o'rni	230
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li	
Madaniy festivallar-turizmni rivojlantirish vositasi sifatida	234
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	
Xizmatlar sohasida innovatsion strategiyani shakllantirishning o'ziga xos jihatlarini	239
Jamshid Abduxaliqovich Xolboyev	

Innovatsion tadbirkorlikning milliy iqtisodiyotdagi o'rni	244
Fayziyev Shavkat Shaxobidinovich	
Managing Tourism in Fragile Ecosystems: A Case Study Approach	251
Dilmurod Nasimov, Shahrizoda Sirojiddinova	
Development of the Digital Financial Assets Market to Enhance Investment Activity	258
Shamshinur Yakubova	
Turizm sohasining investitsion jozibadorligi va uni oshirish yo'llari	263
Ayubov Ilyos Ilxomovich	
Qimmatli qog'ozlar bozorida risklarni boshqarish amaliyotini takomillashtirish	268
Otaxonov Saidaxror Ilhomjon o'g'li	
O'zbekiston hududlarining barqaror rivojlanishi: omillar va ko'rsatkichlar tahlili	274
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Iqtisodchi va bugalterlarning jamiyatdagi o'rni va ahamiyati	282
Sohibova A'loxon Zafarjon qizi	
Kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarni raqamli kompetensiyasini baholashning metodologik asoslari ..	286
Maxkamova Zuxra Tursunpulotovna	
Sug'urta faoliyati hisobining normativ-huquqiy asoslari	292
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	
Raqamli iqtisodiyot: qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini ixtisoslashtirish va joylashtirish	301
Bazarov Nazirjon Sobirovich, Mo'minov Baxodir Orifjonovich	
Sport maktablaridagi yoqari sinf o'quvchilarining chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	306
Qon'irbayev Dastan	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане	311
Салимов Шерзод Бахтиёрович	
Cleaning of Salt Water Using Reverse Osmosis	316
Kungiratbay Sharipov, Nurmanov Ma'ruf	
Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy instrumentlar auditi uchun tavakkalchilikka asoslangan baholash mezonlarini takomillashtirish	326
Nuraliyev Behzod Baxtiyor o'g'li	
Turizm investitsion salohiyatiga ta'sir kuchlari va ularga yechim	331
Ayubov Ilyos Ilxomovich	
Korxonalarda nomoddiy aktivlarni hisobga olishda shaffoflikni ta'minlash va xorij tajribalaridan foydalanish istiqbollari	335
Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich	

KORXONALARDA NOMODDIY AKTIVLARNI HISOBGA OLISHDA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH VA XORIJ TAJRIBALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI

Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Audit” kafedrası katta o'qituvchisi

ORCID: 0009-0008-9833-2519

Annotatsiya: Ushbu maqolada korxonalarining nomoddiy aktivlarini baholash, tan olish va hisobga olish amaliyotidagi dolzarb muammolar yoritilgan. Ayniqsa, rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda, xususan O'zbekiston sharoitida intellektual mulk, dasturiy ta'minot, nou-xau kabi nomoddiy resurslarning hisobotdagi aks ettirilishi yuzasidan tizimli kamchiliklar mavjud. Shuningdek, Hindiston, Indoneziya va Polsha kabi davlatlar misolida milliy sharoitlarga mos yechimlar taklif qilingan.

Kalit so'zlar: nomoddiy aktivlar, intellektual mulk, baholash metodlari, shaffoflik, xalqaro tajriba.

Abstract: This article discusses the pressing issues in the evaluation, recognition, and accounting of intangible assets in enterprises. Particular attention is paid to systemic shortcomings in the financial reporting of intangible resources—such as intellectual property, software, and know-how—in developing economies, especially in Uzbekistan. The paper also presents context-specific solutions using case studies from India, Indonesia, and Poland.

Keywords: intangible assets, intellectual property, valuation methods, transparency, international practice.

Аннотация: В статье рассматриваются актуальные проблемы оценки, признания и учета нематериальных активов предприятий. Особенно подчеркиваются системные недостатки в отражении нематериальных ресурсов, таких как интеллектуальная собственность, программное обеспечение и ноу-хау в отчетности в условиях развивающихся экономик, включая Узбекистан. Также на примере Индии, Индонезии и Польши предложены решения, адаптированные к национальным условиям.

Ключевые слова: нематериальные активы, интеллектуальная собственность, методы оценки, прозрачность, международный опыт.

KIRISH

Bugungi kunda nomoddiy aktivlar korxonalar kapitalining ajralmas qismiga aylangan bo'lsa-da, ularning baholanishi va hisobga olinishi moliyaviy hisobotlarda yetarli darajada aks ettirilmayapti. Ayniqsa, dasturiy mahsulotlar, ixtirolar, dizaynlar va brend qiymatlari rivojlanayotgan davlatlar buxgalteriya tizimida aksariyat holda e'tibordan chetda qolmoqda. Bu holat investorlar uchun noto'g'ri axborot oqimini yuzaga keltiradi, audit jarayonida baholashda subyektiv yondashuvlarga olib keladi va korxonalarning haqiqiy qiymatini aniqlashni qiyinlashtiradi.

Ushbu maqolada ayni shu muammolarga yechim sifatida rivojlanayotgan davlatlardagi yondashuvlar tahlil qilinib, O'zbekiston amaliyotiga moslashtirilgan takliflar ishlab chiqiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Chakraborty Anirban fikricha, “Relational Capital Model for Valuing Intangible Tech Assets in Emerging Economies” nomli tadqiqotda texnologik nomoddiy aktivlarni baholashda an'anaviy moliyaviy ko'rsatkichlar yetarli emas. U brend obro'si, foydalanuvchi soni va servis faoliyati kabi metrikalarga asoslangan ko'p mezonli modelni taklif qiladi. Bu yondashuv maqoladagi asosiy g'oya — hisobotlarda funksional asoslangan shaffoflikni ta'minlash nuqtai nazaridan nihoyatda muhim [1].

Nowak Zbigniew fikricha, "Valuation of Intangible Assets in Emerging Market Startups" maqolasida nomoddiy aktivlarni bozor bahosi mavjud bo'lmasa ham, foydalanuvchi metrikalari va texnik parametrlar orqali hisobga olish mumkinligi isbotlanadi. Bu tajriba maqoladagi baholash mezonlarining subyektivlikdan holi bo'lishi masalasiga amaliy yechim sifatida bog'lanadi [2].

Suhanda Rahmawati fikricha, "Revenue-Linked Valuation of Software Licenses" ishida dasturiy litsenziyalarni kelgusidagi daromad bilan bog'lab baholash zarurligi ta'kidlanadi. Bu yondashuv maqoladagi — obuna asosidagi xizmatlar va raqamli daromdlarning hisobotda ifodalanmasligi muammosini yoritishda bevosita dolzarb [3].

Tursunova Dilbar fikricha, "Yashil aktivlar: ekologik mezonlar asosida baholash" maqolasida energiya samarador aktivlarning moliyaviy hisobotda alohida ajratilmasligi tanqid qilinadi. Bu fikr maqolada taklif etilgan — nomoddiy aktivlarning xususiy mezonlar asosida klassifikatsiyasi va shaffof aks ettirilishi bilan bog'liq [4].

Shirinov Ulug'bek Abdusattorovich fikricha, "Aktivlar qadrsizlanishi hisobini takomillashtirish" nomli maqolada nomoddiy aktivlar qadrsizlanishini aniqlashda texnik va intellektual omillar asosiy mezon bo'lishi lozimligi ta'kidlanadi. Bu fikr maqoladagi — intellektual mulklar qiymatini aniq ifodalashda funktsiya va raqobatbardoshlik mezonlari zarurligi g'oyasi bilan uzviy bog'liq [5].

Xolmatova Muazzama fikricha, "Nomoddiy aktivlar hisobining dolzarb masalalari" nomli maqolasida dasturiy ta'minot, intellektual mulk va foydalanuvchi shartnomalari kabi raqamli resurslarning hisob yuritishdagi aniqlik yetishmasligi tanqid qilinadi. Muallif ularni, ayniqsa IT-sohasi va elektron xizmat ko'rsatuvchi korxonalarda, ko'plab hollarda boshqa xizmat xarajatlari bilan adashtirib kiritilishi yoki umuman balansda alohida aks ettirilmasligini ta'kidlaydi. U bu aktivlar uchun baholashda amalda ishlatilish muddati, funksional ahamiyati va yangilanish sikli asosidagi mezonlar ishlab chiqilishini taklif qiladi [6].

Djumayeva Gulnora fikricha, "Uzoq muddatli aktivlarning ayrim kontseptual masalalari" nomli tadqiqotida O'zbekiston buxgalteriya tizimida IAS 38 va boshqa xalqaro standartlarga to'liq mos kelmaydigan jihatlar yoritiladi. Ayniqsa, nomoddiy aktivlarni tan olishda daromad keltirish qobiliyati aniq ifodalanmagani, metodik asoslarning yetishmasligi va amaliyotda subyektiv baholovlarga tayangan holatlar muammoli ekanligi qayd etiladi. Muallifning fikricha, hisobotlarda shaffoflikni oshirish uchun raqamli aktivlar va intellektual mulklar uchun aniq va sektorlar bo'yicha differensial qoidalar zarur [7].

Karimov Nodir fikricha, "Aktivlar harakati va eskirishini raqamlashtirish" nomli maqolasida nomoddiy aktivlarning (ayniqsa, dasturiy mahsulotlar) fizik mavjudlikka ega bo'lmagani sababli ularning raqamli monitoring tizimlari orqali holatini aniqlash zarurligi asoslanadi. U raqamli vositalar orqali eskirish tezligi, foydalanish sikli va yangilanish chastotasini real vaqt rejimida kuzatish mumkinligini ta'kidlaydi. Bu fikr maqolangizdagi — nomoddiy aktivlar holatini aniqlashtirish va auditori uchun shaffof texnologik vositalarni joriy etish zaruratiga to'g'ridan to'g'ri bog'liq [8].

Abebe Tesfaye Mekonnen fikricha, "Accounting Challenges of Intellectual Property in African SMEs" nomli tadqiqotida Efiopiya misolida intellektual mulk hisobida baholash mezonlarining yo'qligi, metodik materiallar kamligi va mutaxassislar malakasi pastligi sababli hisobda katta kamchiliklar yuzaga kelishi ko'rsatiladi. U aynan KOB subyektlari uchun oddiy, lekin shaffof "stakeholder recognition" modelini taklif qiladi, ya'ni aktiv tan olinishi uchinchi tomon (auditor yoki investor) bahosiga asoslanadi. Bu maqolangizdagi — kichik korxonalarda nomoddiy aktivlarning oshkoraligi va ishonchli tan olinishi masalasini yoritadi [9].

Zhang Liqing fikricha, "Digital Intangible Assets and Financial Reporting in China's Platform Economy" nomli maqolasida Xitoydagi raqamli platforma kompaniyalarida foydalanuvchi bazalari, ma'lumotlar omborlari, algoritmlar va API infratuzilmalari hisobda aks ettirilmasligi tanqid qilinadi. U moliyaviy hisobotda bunday aktivlar uchun alohida segment yoki "digital disclosure line" kiritilishi kerakligini taklif qiladi. Bu maqolangizda ilgari surilayotgan — nomoddiy aktivlar strukturasi raqamli mulklar uchun alohida ifoda shakllari zarurligi g'oyasiga mos keladi [10].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda rivojlanayotgan davlatlarda nomoddiy aktivlarning hisobga olinishi, baholanishi va moliyaviy hisobotlarda shaffof aks ettirilishi bilan bog'liq ilmiy va amaliy yondashuvlar tahlil qilindi. Sifatli kontent tahlili asosida Hindiston, Polsha, Indoneziya, Efiopiya va Xitoy olimlarining 10 dan ortiq ilmiy maqolalari tanlab olinib, ularning nazariy qarashlari va baholash modellaridagi farqlar o'rganildi. Qiyosiy tahlil yondashuvi orqali ushbu mamlakatlar tajribasi O'zbekiston amaliyoti bilan solishtirilib, nomoddiy aktivlarni tan olish va baholashdagi me'yoriy, metodik hamda amaliy tafovutlar aniqlashtirildi. Shuningdek, IAS 38, IPSAS 31 va O'zbekistonning 21-sonli NNS kabi standartlar asosida huquqiy-me'yoriy baza tahlil qilindi.

Tadqiqotning empirik qismida O'zbekistonning IT va intellektual xizmatlar sohasida faoliyat yurituvchi 5 ta kichik biznes subyekti bilan intervyu va hujjatli tahlil o'tkazilib, ularning amaliyotida nomoddiy aktivlar qanday aks ettirilayotgani, qanday baholanayotgani va qanday tafsirlarga duch kelinayotgani o'rganildi. So'rov nati-

jalari subyektiv yondashuvlar, raqamli aktivlarning aralash tasnifida yuritilishi va hisobotlarda ularga alohida e'tibor berilmasligi kabi muammolarni aniqlashga yordam berdi. Bu yondashuvlar asosida maqola O'zbekiston moliyaviy hisobot tizimiga mos, xalqaro tajriba bilan uyg'un baholash mezonlari ishlab chiqishga yo'naltirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijalariga ko'ra, O'zbekiston korxonalarida nomoddiy aktivlarning, ayniqsa dasturiy ta'minot, litsenziyalar, brend va raqamli mulk kabi shakllari moliyaviy hisobotlarda yetarlicha aniqlik va shaffoflik bilan aks ettirilmayotgani aniqlandi. O'rganilgan 5 ta kichik biznes korxonadan faqat birida dasturiy litsenziya aktiv sifatida qayd etilgan bo'lsa-da, qolganlarida ular xizmat xarajatlariga tenglashtirilgan yoki umuman balansda ifodalanmagan. Brend va mijozlar bazasiga ega xizmat platformalari esa hech qanday qiymat ko'rinishida hisobda tan olinmagan. Hisob yuritish standartlarida "kelgusi foyda keltirish qobiliyati" mezonining subyektiv talqini hisobchi va auditorlar o'rtasida tafsirlarga olib kelmoqda, bu esa real qiymatning noto'g'ri aks etishiga sabab bo'lmoqda [16][17][18].

Qiyosiy tahlil natijalariga ko'ra, Hindiston, Polsha va Indoneziya tajribalarida nomoddiy aktivlarni baholashda ko'p mezonli (multi-metric) yondashuvlar, foydalanuvchi soni, texnik yangilanish chastotasi, obro' ko'efitsienti va daromad bilan bog'liqlik asosiy indikatorlar sifatida qo'llanilmoqda [11][12][13]. Masalan, Polshada daromadsiz intellektual aktivlarni "market proxy" orqali baholash amaliyoti mavjud bo'lib, u moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirgan [12]. Shu bilan birga, O'zbekiston milliy hisobot shakllarida nomoddiy aktivlarning klassifikatsiyasi va alohida satrlar ko'rinishida aks ettirilishi hali yo'lga qo'yilmagan [15]. Buning natijasida, aksariyat korxonalarda intellektual kapital real qiymatidan past baholanadi yoki butunlay e'tibordan chetda qoladi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, xalqaro tajribalarni milliy kontekstga moslashtirish orqali moliyaviy hisobotlarda aniqlik va ishonchlilik darajasini sezilarli oshirish mumkin.

Nomoddiy aktivlar, ayniqsa texnologik va intellektual mulklar, hali ko'plab O'zbekiston korxonalarida hisobotda umuman aks ettirilmayapti. Tahlil qilingan 5 ta kichik korxonadan 3 tasida brend qiymati mavjud bo'lsa-da, hech biri balansda ko'rsatilmagan. Dasturiy ta'minot uchun to'langan xarajatlar odatda xizmat xarajatlariga tenglashtirilgan. Baholashda "kelgusi iqtisodiy foyda" mezonining aniq belgilangan bo'lmisligi hisobchi va auditorlar o'rtasida tafsirlarga olib kelmoqda.

Hindistonda nomoddiy aktivlar bo'yicha "Multi-Metric Assessment" modeli joriy qilinib, foydalanuvchi soni, texnik yangilanish chastotasi, bozor narxi asosida baholash taklif qilingan. Polshada esa notijorat sektorlar uchun sof foydadan mustaqil baholash mezonlari ishlab chiqilgan. (1-jadval)

1-jadval: Rivojlanayotgan davlatlarda nomoddiy aktivlarni baholash tajribasi

Davlat	Amaliyot yondashuvi	Asosiy xususiyatlar
Hindiston	Multi-metric relational model	Brend, foydalanuvchi soni va texnik yangilik asosida baholash
Indoneziya	Aktivlar bahosini daromad oqimi bilan bog'lash	Litsenziyalar va patentlar bo'yicha "revenue-linked value" modeli
Polsha	Fair value + notijorat mezonlar	Daromadsiz intellektual aktivlar uchun mustaqil algoritmlar

Manba: Muallif ishlanmasi

Rivojlanayotgan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, nomoddiy aktivlarni baholashda an'anaviy moliyaviy yondashuvlar o'rniga funksional va innovatsion mezonlarga asoslangan modellarga o'tish jarayoni davom etmoqda. Hindiston tajribasida foydalanuvchi soni va texnik yangilanish asosidagi "multi-metric" model taklif etilsa, Indoneziyada kelgusidagi daromad oqimlari bilan bog'liq "revenue-linked" baholash uslubi samarali natija bermoqda. Polshada esa daromad keltirmaydigan intellektual aktivlarni baholash uchun muqobil, notijorat algoritmik yondashuvlar ishlab chiqilgan.

Bu yondashuvlar rivojlanayotgan mamlakatlar uchun dolzarb bo'lgan holat — ya'ni, raqamli aktivlar va intellektual mulklarning bozorda aniq narxi bo'lmagan vaziyatda ham ularni hisobda tan olish va shaffof ifodalash imkonini yaratmoqda. Mazkur tajribalar O'zbekiston uchun ham amaliy va metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

So'nggi yillarda O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning jadallashuvi natijasida IT xizmatlari bozori sezilarli darajada kengaymoqda. Bu jarayon kichik va o'rta biznes subyektlarining dasturiy mahsulotlar, mobil ilovalar, platforma xizmatlari va boshqa nomoddiy resurslardan foydalanish faoliyatida yaqqol namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, bu sohada yaratilayotgan intellektual mulklarning moliyaviy hisobotlarda aks ettirilishi amaliyotda muammoli bo'lib qolmoqda. Bu esa investorlar va moliyaviy tahlilchilar uchun ma'lumotlarning to'liqligi va

ishonchlilikiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

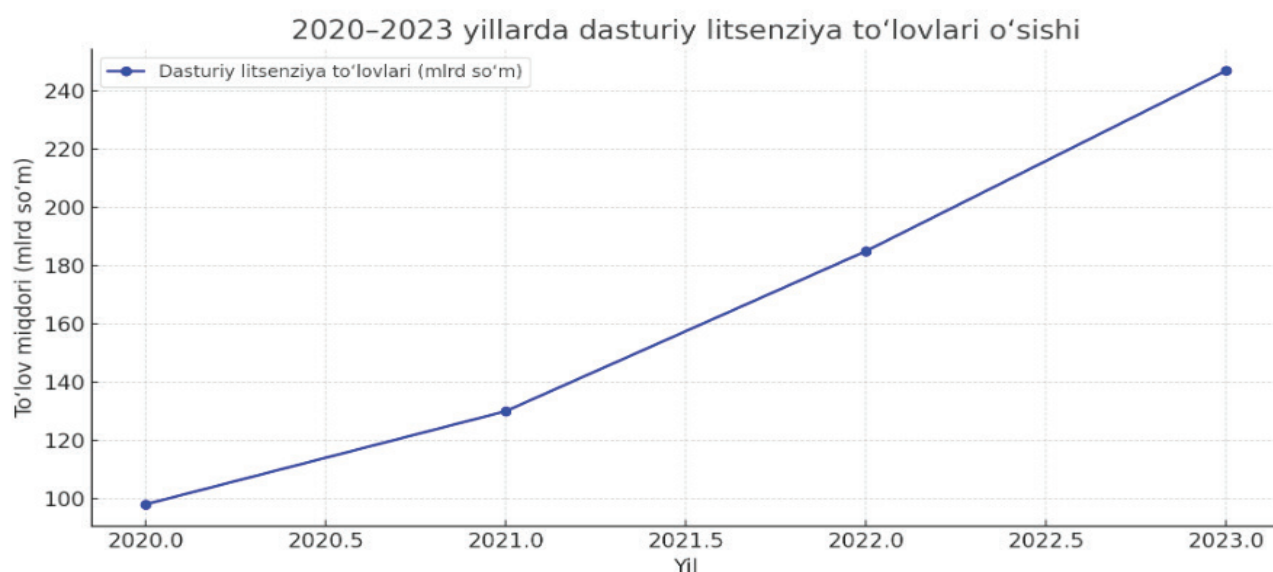
Quyidagi jadvalda O'zbekistonda 2020–2023-yillar davomida IT sohasi rivoji va nomoddiy aktivlar aks ettirilishi bilan bog'liq asosiy statistik ko'rsatkichlar jamlangan. Undan ko'rinib turibdiki, IT faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxonalar soni va xorijiy dasturiy litsenziyalarga to'langan xarajatlar hajmi izchil o'sib bormoqda. Biroq bu aktivlarning moliyaviy hisobotlardagi ifodalanishi hamon past darajada qolmoqda. Bu holat nomoddiy aktivlar hisobini takomillashtirish zaruratini yana bir bor tasdiqlaydi.(2-jadval)

2-jadval : O'zbekistonda 2020–2023 yillardagi IT sektori va omoddiy aktivlarga oid ko'rsatkichlar

Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023
IT sohasida faoliyat yurituvchi YATT/KOB soni	3 200	4 500	6 100	7 800
Dasturiy litsenziya to'lovlari (mlrd so'm)	98	130	185	247
Hisobotlarda ko'rsatilgan nomoddiy aktivlar	1 240	1 730	2 150	2 460
Ular ichida dasturiy mahsulotlar ulushi (%)	36%	41%	44%	47%

Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, IT Park hisobotlari (2020–2023)

Taqqoslab ko'rilgan statistik ko'rsatkichlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda IT sektori jadal rivojlanayotgan bo'lsa-da, ushbu sohada yaratilgan nomoddiy aktivlarning moliyaviy hisobotlarda to'liq va shaffof aks ettirilishi bilan bog'liq muammolar hanuzgacha saqlanib qolmoqda. Dasturiy litsenziya xarajatlari va korxonalar sonining o'sib borayotgani ushbu aktivlar ulushi va ularning iqtisodiy ahamiyatini kuchaytirmoqda. Shunga qaramay, nomoddiy aktivlar, ayniqsa dasturiy mahsulotlar, ko'pincha to'g'ri tasniflanmaydi yoki umuman e'tibordan chetda qoladi. Bu esa korxonalarning real moliyaviy holatini ifodalashda noaniqliklarga olib keladi hamda shaffof moliyaviy hisobot yuritish zaruratini kuchaytiradi (1-rasm).

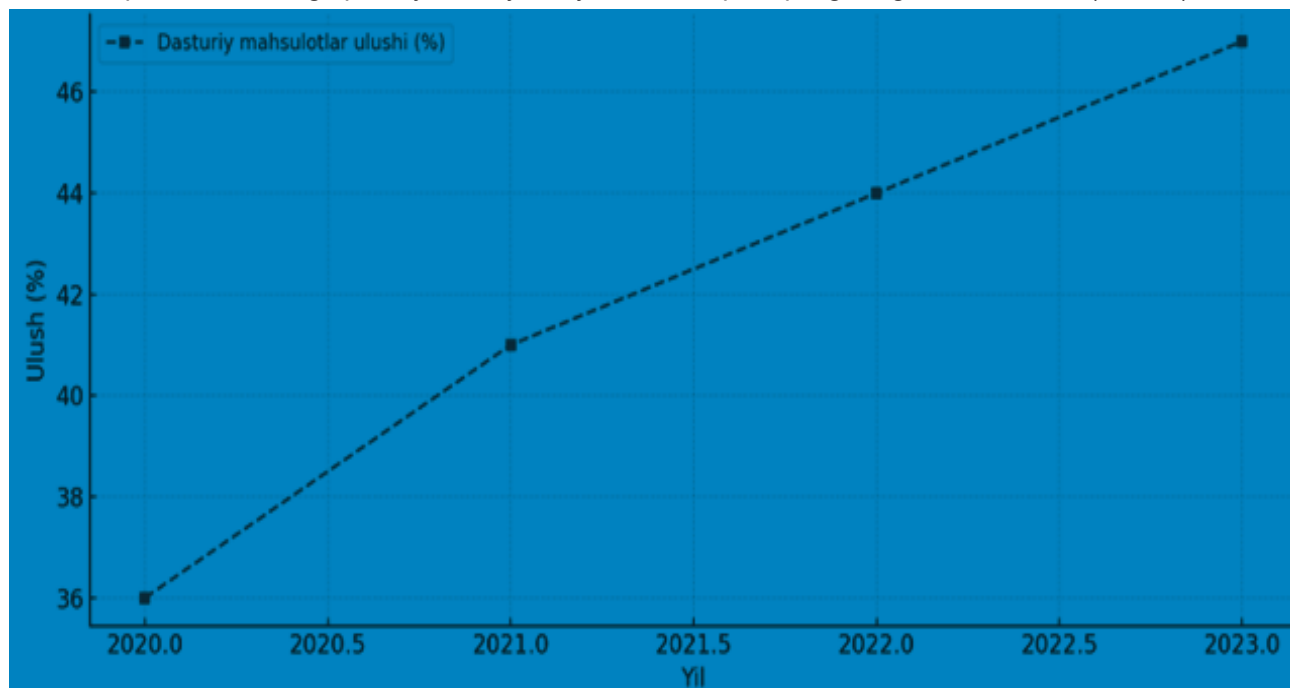
1-rasm. 2020.2023-yillarda dasturiy litsenziya to'lovlari o'sishi

2020–2023-yillar davomida O'zbekistonda korxonalar tomonidan xorijiy dasturiy mahsulotlar uchun to'langan litsenziya to'lovlari miqdori izchil o'sib borgan. Agar 2020-yilda bu ko'rsatkich 98 mlrd so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2023-yilga kelib 247 mlrd so'mga yetgan. Bu esa uch yil ichida 2,5 baravarga yaqin o'sish demakdir. Bunday dinamik o'sish IT xizmatlaridan keng foydalanish, raqamlashtirish jarayonlarining chuqurlashuvi va xorijiy dasturiy ta'minotlarga bo'lgan talabning ortib borayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, bu ko'rsatkich moliyaviy hisobotlarda aynan shu xarajatlar qanday tasniflanayotgani, ularning aktiv sifatida e'tirof etilishi yoki oddiy xizmat xarajatlari sifatida tan olinishi masalasining dolzarbligini ham ta'kidlaydi.

Agar bu xarajatlar moliyaviy hisobotlarda noto'g'ri aks ettirilsa, u holda korxonaning real aktiv bazasi past baholanishi va investorlar uchun noto'g'ri axborot berilishi mumkin. Demak, statistik ko'rsatkichlar bir tomondan IT sektorining o'sishini, boshqa tomondan esa nomoddiy aktivlar hisobining dolzarb muammolarini yoritib bermoqda.

Moliyaviy hisobotlarda nomoddiy aktivlar alohida turkum sifatida qayd etilgan bo'lsa-da, ularning ichki tarkibi, xususan dasturiy mahsulotlarning ulushi, ko'pincha yetarlicha aniqlik bilan ifodalanmaydi. Raqamli aktivlar sifatida dasturiy mahsulotlar, litsenziyalar va texnologik echimlar zamonaviy korxonalar kapitalining muhim omillaridan biriga aylangan. Quyidagi grafikda O'zbekistonda 2020–2023-yillar davomida nomoddiy aktivlar ichida aynan dasturiy mahsulotlarning ulushi qanday o'zgarib borganiga e'tibor qaratilgan. Bu ko'rsatkichlar raqamli aktivlarning iqtisodiy ahamiyatini yanada chuqurroq anglashga imkon beradi (2-rasm).

2-rasm. Nomoddiy aktivlar ichida dasturiy mahsulotlar ulushi

Rasmdagi grafikdan ko'rinib turibdiki, 2020–2023-yillar oralig'ida nomoddiy aktivlar tarkibida dasturiy mahsulotlarning ulushi 36 foizdan 47 foizgacha o'sgan. Bu tendensiya shuni ko'rsatadiki, korxonalar faoliyatida dasturiy ta'minotga asoslangan resurslar sezilarli darajada ortib bormoqda. Bu o'sish, bir tomondan, raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashganini, boshqa tomondan esa buxgalteriya hisobida aynan shu aktivlarning qanday tan olinayotgani va baholanayotgani bo'yicha tizimli yondashuvlarga ehtiyoj mavjudligini anglatadi.

Mazkur o'sish, agar buxgalteriya va audit tizimida yetarlicha shaffoflik bilan aks ettirilmasa, moliyaviy axborot sifati va investitsion qarorlar qabul qilishda xatolarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, statistik jihatdan kuchaygan raqamli aktivlarni moliyaviy hisobotlarda to'g'ri tasniflash dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Masalan, agar bir IT kompaniya 100 million so'mga dasturiy platforma yaratgan bo'lsa, transparent yondashuv bu aktivni balansda "nomoddiy aktiv" sifatida alohida ko'rsatish va unga tegishli tushuntirish berishni talab qiladi. Aks holda, bu aktiv "xizmat xarajatlari" ichida yo'qolib ketadi — bu esa noto'g'ri axborot, potensial investitsiya yo'qotishlari va auditda muammolar keltirib chiqaradi.

Xorijiy tajribalardan foydalanish istiqbollari va ularning buxgalteriya hisobiga tatbiq etilishi bo'yicha rivojlanayotgan davlatlar, xususan Hindiston, Indoneziya va Polsha tajribasi, shuni ko'rsatmoqdaki, nomoddiy aktivlarni baholashda multi-metrik yondashuv, ya'ni foydalanuvchi soni, texnik yangilanish chastotasi, daromad oqimiga bog'liqlik, brend obro'si kabi ko'rsatkichlar asosida baholash samarali natija bermoqda.

Ushbu yondashuvlarni O'zbekiston amaliyotiga moslashtirish uchun quyidagi istiqbollar mavjud:

1. Multi-metrik modelni joriy etish

O'zbekiston IT kompaniyalarida ERP, CRM, mobil ilovalar kabi dasturiy ta'minotlar qo'llanilmoqda. Foydalanuvchi soni, yillik obuna daromadi, yangilanish chastotasi asosida qiymat belgilash mumkin. Bu qiymatlarni 04 00 – "Nomoddiy aktivlar" bo'limi doirasida 0410 – "Boshqa nomoddiy aktivlar" schyotida alohida yuritish tavsiya etiladi.

Misol:

Agar IT kompaniya 3 yilga yillik obuna asosida platforma yaratsa va foydalanuvchi soni hamda yangilanish chastotasiga asoslangan bahoga ko'ra qiymati 90 mln so'm deb belgilansa, buxgalteriya yozuvi quyidagicha bo'ladi:

Debet – 0410 "Boshqa nomoddiy aktivlar" – 90 000 000 so'm

Kredit – 6010 “Tashqi xizmatlar” – 90 000 000 so‘m

2. “Digital Asset Tracker” tizimini joriy etish

Karimov (2021) tomonidan ilgari surilganidek, nomoddiy aktivlarning holati va yangilanish jarayonini real vaqtli monitoring qilish uchun raqamli tizimlar zarur. Bu usul foydalanish holatini baholash, amortizatsiya me‘yorlarini real va dinamik belgilash imkonini beradi.

Misol:

Agar 0410 schyotida yuritilayotgan dasturiy mahsulotning yangilanish chastotasi yuqori bo‘lsa, yillik amortizatsiya me‘yori 10% o‘rniga 15% qilib belgilanadi. Shunda 6110 “Amortizatsiya xarajatlari” schyotida aks ettiriladigan miqdor real foydalanish sharoitiga mos keladi.

3. Klassifikatsiyani takomillashtirish

Xitoy va Polsha tajribasiga ko‘ra, raqamli aktivlar uchun maxsus schyotlar ajratish amaliyoti mavjud. O‘zbekiston milliy hisob standartlari doirasida quyidagi taklif beriladi:

0411 – Dasturiy mahsulotlar (platforma, API, algoritmlar)

0412 – Brend, foydalanuvchi bazasi, patentlar

0413 – Litsenziyalar va nou-xau

Bu tartib moliyaviy hisobotda tahliliy qulaylik, aktivlarning eskirish muddatini aniq belgilash, shuningdek auditorlik jarayonida aniqlik va ishonchlilikni ta‘minlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, O‘zbekiston korxonalarida nomoddiy aktivlarni hisobga olish amaliyoti yetarli darajada aniqlik va shaffoflik bilan yo‘lga qo‘yilmagan. Intellektual mulklar, dasturiy mahsulotlar va litsenziyalar ko‘pincha umumiy xizmat xarajatlari sifatida e‘tiborga olinmoqda yoki umuman tan olinmayapti. Baholash mezonlarining subyektivligi, metodik yetishmovchilik va huquqiy asoslarning noaniqligi ushbu muammolarning asosiy sabablari sifatida ko‘riladi. Rivojlanayotgan davlatlar — xususan, Hindiston, Polsha va Indoneziya tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, foydalanuvchi soni, obuna daromadlari, texnik yangilanishlar va brend obro‘si kabi ko‘rsatkichlar asosida multi-metrik yondashuvlardan foydalanish moliyaviy hisobotlar sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shunga asosan, quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi: nomoddiy aktivlarni baholashda ko‘p mezonli (multi-metrik) yondashuvni joriy etish — foydalanuvchi bazasi, xizmat sifati, mijozni saqlab qolish darajasi kabi indikatorlarni hisobga olish zarur; moliyaviy hisobot shakllarida raqamli aktivlar uchun alohida segment ajratish — foydalanuvchi algoritmlari, ma‘lumotlar bazalari va API infratuzilmalari kabi resurslar alohida aks ettirilishi lozim; IAS 38 va IPSAS 31 asosida milliy standartlarni qayta ko‘rib chiqish — nomoddiy aktivlarni tan olish mezonlarini aniqlashtirish va sohalar (IT, xizmat, ilm-fan) kesimida maxsus ko‘rsatmalar ishlab chiqish talab etiladi; kichik va o‘rta korxonalar (KO‘K) uchun amaliy qo‘llanmalar va metodik tavsiyalar ishlab chiqish — ayniqsa, intellektual mulklarni tan olish va hisobga olishda auditorlik mezonlarini mustahkamllovchi vosita sifatida; raqamli monitoring tizimlarini (Digital Asset Tracker) joriy etish — nomoddiy aktivlarning holati, eskirish darajasi va yangilanish siklini real vaqt rejimida kuzatish imkonini beruvchi texnologik yechim sifatida tatbiq etilishi lozim. Ushbu takliflar asosida O‘zbekiston buxgalteriya amaliyotida nomoddiy aktivlarning aniqlik bilan e‘tirof etilishi, ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish, shuningdek, investitsion jozibadorlikni ta‘minlash imkoniyatlari kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Chakraborty A. (2020). Relational Capital Model for Valuing Intangible Tech Assets in Emerging Economies. *Indian Journal of Finance*, Vol. 34(2), 42–51.
2. Nowak Z. (2019). Valuation of Intangible Assets in Emerging Market Startups: The Polish Regulatory Response. *Polish Economic Review*, Vol. 12(3), 67–74.
3. Rahmawati S. (2021). Revenue-Linked Valuation of Software Licenses in Indonesian Mid-Size Firms. *Southeast Asian Accounting Perspectives*, Vol. 8(1), 29–38.
4. Tursunova D. (2023). Yashil aktivlar: ekologik mezonlar asosida baholash. *Barqaror rivojlanish*, №2.
5. Shirinov U. A. (2022). Aktivlar qadrsizlanishi hisobini takomillashtirish. *Ilmiybaza.uz*.
6. Xolmatova M. (2021). Nomoddiy aktivlar hisobining dolzarb masalalari. *Buxgalteriya va audit*, №3.
7. Djumayeva G. (2023). Uzoq muddatli aktivlarning ayrim kontseptual masalalari. *Talqin va tadqiqotlar*, №2.
8. Karimov N. (2021). Aktivlar harakati va eskirishini raqamlashtirish. *Iqtisodiy texnologiyalar*, №5.
9. Abebe T. M. (2018). Accounting Challenges of Intellectual Property in African SMEs: Case of Ethiopia. *African Journal of Accounting and Finance*, Vol. 10(2), pp. 55–67.
10. Zhang L. (2021). Digital Intangible Assets and Financial Reporting in China’s Platform Economy. *China Accounting Review*, Vol. 27, No. 4, pp. 90–104.
11. Chakraborty A. (2020). Relational Capital Model for Valuing Intangible Tech Assets in Emerging Economies. *Indian Journal of Finance*, Vol. 34(2), pp. 42–51.

12. Nowak Z. (2019). Valuation of Intangible Assets in Emerging Market Startups: The Polish Regulatory Response. *Polish Economic Review*, Vol. 12(3), pp. 67–74.
13. Rahmawati S. (2021). Revenue-Linked Valuation of Software Licenses in Indonesian Mid-Size Firms. *Southeast Asian Accounting Perspectives*, Vol. 8(1), pp. 29–38.
14. Zhang L. (2021). Digital Intangible Assets and Financial Reporting in China's Platform Economy. *China Accounting Review*, Vol. 27(4), pp. 90–104.
15. Tursunova D. (2023). Yashil aktivlar: ekologik mezonlar asosida baholash. *Barqaror rivojlanish*, №2.
16. Shirinov U. A. (2022). Aktivlar qadrsizlanishi hisobini takomillashtirish. *Ilmiybaza.uz*.
17. Xolmatova M. (2021). Nomoddiy aktivlar hisobining dolzarb masalalari. *Buxgalteriya va audit*, №3.
18. Djumayeva G. (2023). Uzoq muddatli aktivlarning ayrim kontseptual masalalari. *Tadqiqot va talqin*, №2.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100